Banca Rusiei continuă să ne ruineze economia

Insuficienţa numerarului şi noutăţile din «zona rublei» au constituit tema dialogului cu dl D. Ursu, prim-viceguvernator al Băncii Naţionale a Moldovei

— Dle Ursu, a trecut o lună şi jumătate de la introducerea cupoanelor, dar situaţia pare să fie tot atît de gravă: continuă plata cu întîrziere a salariilor, pensiilor, burselor... Care-i cauza?

— Aveţi dreptate, situaţia continuă să fie grea. Deci o anumită îmbunătăţire s-a obţinut: am lichidat restanţele mari, de cîte 3—4 luni, la plata salariilor, mai ales în gospodăriile agricole. În prezent tărăgănările constituie maximum 1—1,5 luni.

Această îmbunătăţire, fie şi neînsemnată, se datorează eforturilor proprii. Banca Centrală a Rusiei nu ne furnizează sumele trebuincioase. Ultimele 350 mln. ruble le-am primit în luna mai, iar aceasta vă daţi seama, este o picătură în mare.

Cîteva zile în urmă am introdus cupoane cu valoarea nominală 50 şi, aceasta va soluţiona aşa-zisa problemă a restului, cu care se confruntau deseori cumpărătorii în unităţile comerciale după introducerea cupoanelor de 200. Deşi problema aceasta nu are o bază obiectivă: cupoanele constituie doar 20—25 la sută din suma totală a numerarului existent în republică. Adică 75 procente sînt ruble şi problema restului nu ar fi trebuit să apară. În orice caz, acum sperăm că ea va fi rezolvată.

Totuşi, problema plăţii la timp a salariilor, pensiilor, indemnizaţiilor va rămîne acută în continuare. Băncile noastre trebuie să elibereze zilnic pentru aceste plăţi 200 mln. ruble, dar eliberează 50—70, maximum 100 mln. Deci jumătate din cerinţe nu le satisfacem...

— O declaraţie puţin consolatoare, ca să nu zicem altfel. Unde totuşi sînt rublele, cupoanele?

— Pînă la introducerea cupoanelor spuneam că rublele iau calea în afara republicii. Multe unităţi economice în special comerciale, se achită în numerar. L-au luat în valiză, au plecat în Rusia, au cumpărat marfa, numerarul l-au lăsat acolo, aici au vîndut marfa, din nou au luat valiza cu numerar... Un exemplu elocvent ar fi petrolul adus de cooperative, întreprinderi mici, care se vinde prin oraş. Ei bine, rubla circulă pe teritoriul C.S.I. Însă unde dispare cuponul care circulă numai în Moldova? Paradox? După cum se vede, nu-i vorba de acţiunile unor structuri mafiotice, ci pur şi simplu cupoanele rămîn la populaţie, calculele ne sugerează că sumele se ridică la cîteva miliarde de ruble. Cauza? Dacă înainte pentru a trăi o săptămînă-două omul avea nevoie de o sută-două de ruble, apoi azi — de cîteva mii. Şi umblă cu mii în buzunar...

Cu alte cuvinte, problema constă în a întoarce banii prin înviorarea comerţului, pe de o parte, iar pe de alta, prin instituirea unui sistem mai manevrabil al băncilor comerciale de cointeresare a oamenilor să depună bani, căci sînceri să fim, cele 9, 12, maximum 15 procente plătite de către acestea nu stimulează cine ştie ce. Ele nu reflectă nici procesele inflaţiei, nici cele ale creşterii preţurilor. Apropo, am propus deja mărirea acestor procente.

— Aceasta ar fi ieşirea din impas?

— Da, deblocarea unităţilor comerciale ar accelera circulaţia banilor. De altfel, B.C.R. ne-a promis că pe la sfîrşitul lunii curente sau începutul lunii august ne va furniza vreo 700 mln. ruble. Considerăm că împreună cu noile cupoane de 50 şi cu rezerva pe care o avem de cele de 200 vom reuşi să ameliorăm întructiva situaţia. Dar vreau să repet că problema numerarului va continua să existe, cu atît mai mult cu cît va urma mărirea salariilor minime, a pensiilor, indemnizaţiilor etc. şi nu avem numerar pentru a le acoperi.

Aş mai adăuga aici un moment. Din aceleaşi cauze în unele foste republici unionale este introdusă valuta naţională. Nu aş vrea să prezic timpul cînd vom proceda şi noi, aceasta-i o decizie politică şi-i de competenţa Parlamentului, dar vom face totul ca la momentul introducerii valutei naţionale oamenii, organizaţiile care păstrează mijloacele băneşti în instituţiile bancare şi de ele se foloseşte statul să beneficieze de anumite privilegii faţă de cei care vor schimba rublele şi cupoanele din buzunar pe lei.

—Să sperăm că cei care dispun de sumele corespunzătoare vor reacţiona operativ la preîntîmpinarea dumneavoastră. Acum aş vrea să vă întreb ce se întîmplă în «zona rublei». Am aflat că de la 1 iulie B.C.R. stabileşte noi relaţii cu statele din «zona rublei», că Rusiei, chipurile, nu-i mai convine să se ocupe cu filantropia. În ce constau aceste relaţii?

— E vorba de un nou sistem de decontare iniţiat de B.C.R. Dă la 1 iulie ea a stabilit conturi de corespondenţă cu toate fostele republici. O singură noutate: lista lor a fost completată cu... Transnistria.

În ce constă noul sistem de plăţi? La data de 1 iulie Moldova a cumpărat în Rusia mai multe mărfuri decît a livrat cu peste 4 mlrd. ruble. Adică pentru a ajunge la un sistem echilibrat de plăţi trebuie să mai livrăm mărfuri în valoare de 4 mlrd. ruble (aici nu intră valoarele din estul republicii care, repet, pentru B.C.R. este al 16-lea stat). În această situaţie domnii de la B.C.R. insistă că de la 1 iulie să începem noile decontări de la zero: zero livrări are Moldova faţă de Rusia şi invers. Iar mai departe livrările reciproce să se desfăşoare echilibrat, în aceeaşi sumă.

Au trecut trei săptămîni din iulie şi din nou livrările de mărfuri din Rusia faţă de Moldova depăşesc livrările noastre către Rusia — cu cîteva sute de milioane. Iarăşi impas de decontări...

— Informaţia despre stoparea livrărilor de combustibil din Rusia e la acest capitol?

— Da, Rusia e principalul furnizor de combustibil — petrol, gaz etc. — Şi noi sîntem nevoiţi să-i cumpărăm la preţurile pe care ni le impune, aproape de cele mondiale. Bineînţeles, tot aşa trebuie să procedăm şi noi cu mărfurile noastre, cu aceleaşi vinuri, carne, unt. Însă noi depindem întru totul de Rusia — nu avem de unde cumpăra combustibilul în altă parte, pe cînd Rusia are de unde le cumpăra mai leftin. Şi ne pune într-o situaţie catastrofală: cu preţurile reale nu vrea să cumpere de la noi, iar dacă le micşorăm — ne ruinează economia.

Ce ni s-a propus? Un credit tehnic, pe care, de altfel, l-au luat Kazahstanul, Estonia, Lituania. Adică Rusia ne-a deschis acolo un credit să zicem de 4 mlrd., noi i-am deschis aici aceeaşi sumă şi efectuăm operaţiunile de decontare fără limită pînă la aceste 4 mlrd. Cînd a ajuns cineva dintre noi la cifra dată ne oprim. Ni se livrează atîta cît livrăm. De aici încep altfel de relaţii interstatale.

Am acceptat propunerea, dar în primul articol al acordului am inclus că sîntem o republică unitară, independentă, cum ne recunoaşte toată lumea. Însă aceasta nu le convine domnilor de la B.C.R.: ori scoateţi articolul unu (problema Transnistriei), ori nu încheiem contractul cer ei. Săptămîna trecută lucrătorii noştri s-au întors de la Moscova, am pus la curent conducerea republicii, doar nu mai este vorba de o soluţie bancară, ci politică. Cred că în timpul apropiat va fi discutată la un alt nivel.

— Dle prim-viceguvernator, totul pare să fie obiectiv, legitim. Totuşi am impresia că poate fi intuit şantajul, intenţia şi acţiunile întreprinse de a ne face docili. Mai ales cînd suprapunem măsurilor acestea obiective acţiunile de recunoaştere «bancară» a Transnistriei, alte manevre agresive pe teritoriul Moldovei...

— Cred că aveţi dreptate. La fiecare întrunire B.C.R. declară că sîntem republici egale, că trebuie să ne coordonăm acţiunile în cadrul treceri la economia de piaţă, îşi asumă obligaţia de a asigura cu numerar băncile naţionale, pe cînd în realitate se comportă cu totul altfel şi promisiunile rămîn vorbe goale. Înţelegem că au şi ei probleme, dar nu le stă bine cînd vorbesc una şi fac alta.

Cît priveşte noul sistem de plăţi, apoi el e practicat în toată lumea, pur şi simplu acţiunile trebuiau într-adevăr coordonate, să nu se taie brusc relaţiile între beneficiarii din Moldova şi furnizorii din Rusia.

Totodată aş spune că deşi B.C.R. este principalul emitent în «zona rublei», noi, introducînd sistemul de cupoane, de acum avem o oarecare independenţă de Banca Rusiei, deoarece putem manevra cu oferta şi cererea pieţei în Moldova, eliberînd sau reţrăgînd cupoanele. Dacă acum am avea sumele necesare de cupoane, i-am asigura pe toţi cu salarii, indemnizaţii etc. şi nu am avea nevoie de ajutorul B.C.R.

În încheiere vreau să amintesc că la data de 1 iulie suma datoriilor furnizorilor de mărfuri faţă de cumpărători constituia peste 37 mlrd. ruble. Deşi situaţia de impas economic e caracteristică pentru întreaga «zonă a rublei», pentru Moldova suma aceasta este enormă. Dar problema sistemului de decontări, a lichidării datoriilor acestea nu-i doar o problemă a Băncii Naţionale, ci în primul rînd a Guvernului, care ar trebui să caute soluţii, variante ale ieşirii din impas. Poate urmăm calea Ucrainei, de a înlocui mijloacele circulante, poate pe o cale proprie, în orice caz se cere o soluţie urgentă.

Şi ultimul moment. Deseori sîntem criticaţi pentru că, chipurile, am concentrat toate creditele, că nu le permitem băncilor comerciale mînă liberă de acţiune... Cu mare plăcere am face-o, însă există normative economice şi ele trebuie respectate. Şi ar fi bine ca interesele lor proprii — căpătarea beneficiului maximum să interacţioneze cu interesele strategice ale economiei naţionale.

Interlocutor:
Victor MUCERSCHI.

CE NE DOARE, CE NE FRĂMÎNTĂ?

Unde să ne mai adresăm după dreptate?

Am lucrat în Moldova timp de 34 de ani. Am ajuns aici după absolvirea şcolii profesionale în 1958, la invitaţia Direcţiei transportului fluvial, unde mai continuu să muncesc.

Ce m-a făcut să mă adresez la redacţie? Problema spaţiului locativ. Cu această problemă dureroasă m-am adresat de multe ori în instanţe, dar de fiecare dată mi se răspundea: «N-avem spaţiu locativ», «Nu vă putem ajuta». Dar faptă că în 1987 m-am adresat (pentru a cîta oară!) către preşedintele comitetului executiv Soroca (tov. A. I. Cuşnir), care mi-a răspuns că problema poate fi rezolvată numai cu condiţia ca organizaţia noastră să transfere banii necesari pentru apartament. Au fost transferate 15 mii de ruble, dar problema a rămas. Mi se răspundea totdeauna univoc: «Nu-s apartamente».

În 1990 m-am adresat din nou către t. Cuşnir, care mi-a răspuns că mi se va repartiza un apartament în prima casă care va fi construită pe mijloacele primăriei. De unde? Au început să invoce motive cum că primăria nu poate construi case noi, pentru că sînt multe case avariate ce necesită lucrări de reconstrucţie etc. Apoi în 1991 din nou mi s-a spus ca organizaţia să transfere încă 10 mii ruble. Cu greu, dar am obţinut transferul. Şi totuşi, problema a rămas.

În luna ianuarie curent mă aflam în deplasare. A fost chemată la primărie soţia mea, căreia i s-a spus că la începutul lunii iunie curent ne vor arăta casa în care vom locui şi numărul apartamentului. La 15 iunie ne-am prezentat la B. F. Glavan, funcţionar mare la primărie, pentru a afla ce s-a decis. Acesta ne-a răspuns negativ, zicînd că s-au învechit documentele, şi ne-a rugat să părăsim cabinetul.

Aceasta m-a făcut să mă adresez la redacţie. Poate tov. Glavan nu recunoaşte legile Republicii Moldova, legi care trebuie respectate? Dacă e aşa, atunci unde să ne mai adresăm după dreptate?

V. ORLOV,
Or. Soroca.

P.S. E regretabil că nu pot povesti în scris despre toate durerile şi piedicile pe care ni le provoacă conducerea oraşului Soroca.

V. ORLOV.

Banca Naţională a Moldovei
Direcţia operaţii valutare

CURSUL VALUTELOR STRAINE IN RAPORT CU RUBLA 22 iulie 1992

Denumirea valutei	la vînzare	la cumpărare	curs comercial special
1 dolar australian	98.47	104.44	41.03
1 şiling austriac	12.00	14.00	5.39
1 liră sterlină	252.65	269.00	105.27
10 franci belgieni	43.90	46.56	18.29
1 marcă germană	90.00	96.00	37.05
1 guiden olandez	78.84	83.62	32.85
1 coroană daneză	23.06	24.46	9.61
100 lire italiene	11.71	12.42	4.88
1 dolar canadian	110.88	117.60	46.20
1 coroană norveg.	22.61	23.98	9.42
1 dolar SUA	140.00	148.00	55.00
1 marcă finlandeză	32.42	34.38	13.51
1 franc francez	24.00	28.00	10.95
1 coroană suedeză	24.46	25.94	10.19
1 franc elveţian	100.75	106.86	41.98
10 yeni japonezi	10.56	11.20	4.40
1 ECU	181.03	192.00	75.43
10 pesete spaniole	14.16	15.02	5.90
10 drahme greceşti	7.22	7.66	3.01
1 liră irlandeză	238.13	252.56	99.22
1 coroană island.	2.50	2.65	1.04
1 dinar kuweitian	460.58	488.49	191.91
10 lire libaneze	0.79	0.84	0.33
1 escudo portughez	10.42	11.05	4.34
1 dolar singaporez	81.38	86.31	33.91
10 lire turceşti	0.19	0.20	0.08

PREŢURILE LA RESURSELE ENERGETICE IN REPUBLICA MOLDOVA DE LA 21 IULIE 1992

	1 tonă (rub)	1 litru (rub).
Benzină auto A-76	14341	11,00
AI-93	15557	12,00
Motorină	11471	10,10
Păcură	6603	—
Gaz lampant	7363	6,00
Combustibil pentru încălzire	11464	9,60
UCRAINA		
Benzină auto A-76	14900	11,50
AI-93	15900	12,30
Motorină	13600	12,00
Păcură	8300	—
ESTONIA		
Benzină auto A-76	24897	19,20
AI-93	35294	27,20
Motorină	19290	17,00
LETONIA		
Benzină auto A-76	20800	16,00
AI-93	23400	18,00
Motorină	14730	13,00

SCRIS

O cer... legiti...

În anul 1945 ... alţi tineri patrioţi, ... iau să facă cîrdăş ... pitorii, am nimerit ... urile sovietice. A... damnaţi numai pen... că ne-am iubit ne... mîntul străbunilor ... bilitat, astăzi, avîn... giu de muncă de ... primesc o pensie ... care abia ajunge p... tenţă. Înfruntînd u... suferinţă eu nu mă ... dar cer adoptarea ... riri în baza cărei... partizeze foştilor ... politici circa 25—... pămînt arabil pe ca... tem lucra pentru a... Căci lotul de pămîn... părinţii mei au fost l... tăriţi încă în anii 192... a devenit proprietat... lui.

V. GHEOR...
Or. Bălţi.

Condamn... răfuiala... politica...

SCRISOARE DES... Preşedintelui Judecătoriei Supre... a Republicii Moldo... dl Pavel BARBALA...

Luînd act de publicarea ... catului Ştefan Zghibarţ... cotidianul «Moldova S... nă» din 19 mai 1992 ... timpul să spunem to... rul», în care sînt expu... cial acuzaţiile politice ... resa dlui Vasile Vîşcu ... rul anchetărilor din ... august 1985, noi, un ... deputaţi în Parlamentul ... publicii Moldova, consid... că arestarea şi condam... acestei persoane de stat ... un act de răfuială politic... forţelor imperiale sovie... ne adresăm către Judecă... Supremă a Republicii M... va cu propunerea insis... de a reexamina cît mai cu... sentinţa respectivă întru ... bilitarea dlui Vasile Vîşc...

Deputaţii Parlamentului Republicii Moldova:
Vasile GUDIM...
Ion GU...
Grigore CUŞNI...
Gheorghe RADUCA...
Tudor NIREA...
Dumitru HOLBA...
Mihail LAZĂR...
Ilarion GUIDE...
Mihail SCUTAR...
Ludmila SCALN...
Mihail RUS...
Ion ŢURCAN...
Anatol LISEŢC...
Ludmila LAŞCIONOVA...
Petru MUNTEAN...
Eugeniu POPUŞ...
Pavel GUSAC...
Anatol CHIRIAC...
Flodor ANGHEL...
Valentin DOLGANIUC...
Serghei CHIRCA...
Vasile ŞEVCENCO...
Ion BORŞEVICI...
Titu SERGHE...
Valentin MINDICANU...
Mihail SIROMEATNICOV...
Nicolae ANDRONIC...
Dumitru PALARIA...
Vasile VARTIC...
Dumitru GUŢU...
Vasile DOMENTI...
Nicolae STADINCIUC...
Anatol CHIŞNER...
23 iulie 1992.

ARGUMENT ŞTIINŢIFIC

Istoria românilor

Capitolul XXIII

DEZVOLTAREA CULTURII ÎN PRINCIPATELE ROMÂNEŞTI ÎN SECOLELE XIV—XVI

(Continuare. Începutul în nr. din 21 iulie 1992)

O răspîndire însemnată pe teritoriul românesc pe parcursul celor două secole l-a avut **scrisul**. Ca fenomen cultural, scrisul a început să se răspîndească în spaţiul românesc încă din primele secole ale erei noastre, iar după unele presupuneri încă din timpurile erei vechi, pe baza contactelor lumii geto-dacice cu oraşele-polise greceşti de pe coasta apuseană a Mării Negre.

La început scrisul grecesc, iar apoi cel latin, precum şi răspîndirea limbii latine, bulgare au determinat soarta de mai departe a limbii vorbite de populaţia băştinaşă în timpul existenţei şi după abandonarea provinciei romane Dacia. Păstrat şi dezvoltat continuu, deşi în forme rudimentare, prin intermediul locaşurilor creştine locale şi cele din vecinătate, scrisul latin treptat va ceda locul celui slavon, devenit curînd scriere oficială a bisericii ortodoxe în aria de influenţă a căreia este atrasă şi populaţia viitoarelor state feudale româneşti.

În faza sa de acumulare şi cristalizare lentă (pînă în secolul XIV) cultura românească se aşează în aria de iradiere a civilizaţiei bizantine. De aici şi apartenenţa la biserica ortodoxă dirijată de patriarhia din Constantinopol, aflată în antagonism ideologic cu papalitatea şi care curma orice formă de influenţă catolică, inclusiv răspîndirea scrisului latin, fapt ce va determina în mare parte caracterul slavon al culturii scrise româneşti pe parcursul secolelor XIV—XVI.

Limba slavă folosită de români de prin secolul X, la început ca limbă a bisericii, iar apoi ca limbă oficială de stat, s-a menţinut în ţările române pînă în secolul XVII. Astfel, pe parcursul acestei perioade pe pămînturile româneşti au fost scrise mii de acte, scrisori domneşti, au fost alcătuite zeci de mii de cărţi cu conţinut religios juridic, istoric şi de altă natură. Pe parcurs de peste trei secole (de la întemeierea statelor româneşti Ţara Românească şi Moldova şi pînă în secolul XVII) învăţămîntul şi slujba bisericească au fost dominate de scrisul chirilic în limba slavă, slavonismul cultural jucînd în fond un rol pozitiv în istoria spiritualităţii şi culturii româneşti. Prin intermediul slavonismului în ţările române s-a răspîndit o gamă destul de largă de monumente de cultură scrisă bizantină şi sud-slavă, ceea ce a contribuit la includerea spaţiului românesc în orbita civilizaţiei mondiale europene.

Dintre monumentele de cultură slavă în ţările româneşti merită a fi amintite cîteva lucrări originale cu caracter religios ca **Imnurile lui Filos**, logofăt la curtea lui Mircea cel Bătrîn, domn muntenesc, sau **Iauda Sfîntului Mihail al Sinadelor**, redactată de vistierul Ţării Româneşti Semion Dedulovici, undeva pe la sfîrşitul secolului XV. În Moldova se remarcă activitatea lui Grigore Ţamblac, bulgar de origine, ajuns, înainte de a deveni mitropolit al Kievului, «prezviter al marei biserici a Moldo-Vlahiei», care a scris **«Viaţa Sf. Ioan cel Nou de la Suceava»** şi alte lucrări.

În Transilvania aflată sub dominaţia ungurească, unde actele papale încă din secolul XIII cer insistent suprimarea libertăţii culturii ortodoxe, iar regalitatea ungară face tot posibilul de a nu tolera populaţia românească şi credinţa ei, literatura religioasă în limba slavonă şi-a croit totuşi drum şi a cunoscut o anumită dezvoltare. Sînt cunoscute îndeosebi **Evangheliarul scris de călugărul Nicodim** la 1404—1405 în timpul şederii sale în Transilvania. În Biblioteca Universităţii din Cluj se află un **Liturghier** slavon scris în 1481 în mănăstirea Feleacului. Pentru această mănăstire s-a scris şi **«Tetraevanghelul»** din 1488, copiat din porunca arhiepiscopului Daniil care-şi avea reşedinţa aici.

Pe lîngă operele cu caracter religios în limba slavă în Transilvania s-au scris însemnate lucrări în limba latină în formă de imnuri religioase care denotă o tehnică poetică destul de evoluată. Marea majoritate a operelor în proză o formează aşa-numitele **predici**, ca cea a canonicului Petru Nowag din Alba Iulia din 1429—1435 şi acelea ale lui Ioan Zekel din Sibiu din 1502. S-au păstrat, de asemenea, din secolele XIV—XV frumoase exemplare de **cărţi de ritual**, ca **liturghierul preotului Mihail din Şura Mică** din 1394, cel de la Cincu din 1430 sau gradualul vechi al bisericii din Braşov.

Cunoaşterea limbii şi scrisului slavon a căpătat în secolele XIV—XVI proporţii însemnate în sînul diferitelor clase şi grupuri sociale. Ne o dovedeşte faptul că nu numai actele privind proprietatea feudală, ci şi cele de scutire vamală, destinate negustorilor şi vameşilor, corespondenţa comercială a oraşelor, cît şi unele scrisori particulare boiereşti, erau scrise în slavoneşte. Scrierile cu caracter religios copiate în mănăstiri erau citate şi de unii boieri şi dregători, lucru arătat cert de existenţa însemnărilor lăsate de cititorii boieri pe multe din aceste manuscrise.

Progresele procesului de centralizare a statului în ţările româneşti, mai puternic în Moldova, în cea de-a doua jumătate a secolului XV s-au reflectat în sfera culturii prin apariţia şi dezvoltarea literaturii istorice. Cronicile alcătuite din îndemnul şi sub patronajul domnilor erau destinate să consemneze faptele voievodului şi să i slujească politica. Primele anale de acest fel încep a fi scrise în Moldova pe timpul domniei lui Ştefan cel Mare în anii 80 ai secolului XV, şi care, de altfel, sînt prima creaţie laică în Moldova. Printre ele menţionăm **Letopiseţul anonim al Moldovei**, numit şi de la Bistriţa, **«Letopiseţul de la Putna»**, şi prelucrările acestora, **cronicile moldo-germană, moldo-polonă, moldo-rusă**, care relatează istoria Moldovei de la întemeiere şi pînă la finele domniei marelui domnitor moldovean Ştefan cel Mare, luptător pentru independenţă şi cîrmuitor atotputernic al ţării, glorificat de cronicarul rămas anonim.

Cronicile de curte din secolul XV îndeplinesc acelaşi rost de sprijinire a autorităţii centrale şi de glorificare a domnului, care a ordonat redactarea lor. **Cronica lui Macarie**, episcop al Romanului, întocmită din porunca domnului Moldovei Petru Rareş, cuprinde istoria anilor 1504—1551, înfăţişînd conflictul dintre domnie şi marea boierime, din unghiul de vedere potrivit domnului. Cronica lui Macarie a fost continuată de egumenul mănăstirii Căpriana—Eftimie, care a descris istoria Moldovei dintre anii 1541—1554, şi de **cronica lui Azarie**, elev al lui Macarie, care scrie la curtea domnitorului Petru Şchiopul, reflectînd evenimentele anilor 1551—1574, ambii cronicari au scris după prototipul versiunii slave a cronografului scris de bizantinul Constantin Manasses cu frecvente împrumuturi şi copieri din această scriere.

În Ţara Românească în secolul XV ne este cunoscută doar o singură lucrare privind istoria lui Vlad Ţepeş — **«Povestirea despre Dracula Voievod»**. Ea s-a păstrat într-o traducere rusească şi se presupune că a fost redactată la Buda în 1486 de un autor anonim care după toate probabilităţile se afla în suita pretendentului muntean Mihnea, fiul lui Vlad Ţepeş. Spre deosebire de povestirile săseşti despre Dracula Vodă, pe care autorul le-a cunoscut, lucrarea în limba slavă prezintă figura domnului Ţării Româneşti ca a unui mare luptător împotriva turcilor, crud, dar cu dreptate şi iubitor de patrie, mîndru şi îndrăznet, îndemînatic la război şi priceput la cîrmuire.

Incursiunile mai dese şi mai brutale ale Porţii Otomane pe teritoriul Munteniei au împiedicat constituirea aici a unei domnii puternice ca în Moldova lui Ştefan cel Mare, şi, deci, n-a favorizat dezvoltarea unei literaturi istorice ce ar cunoaşte realizări de însemnătatea celor moldoveneşti. Abia la sfîrşitul secolului XVI este semnalată apariţia unor lucrări scrise pentru prima dată în limba română, ca **Cronica marelui logofăt Teodosie Rudeanu**, scrisă în 1597 şi închinată lui Mihai Viteazul, **«Cronica domniei lui Mihai Viteazul»**, redactată din demnul boierilor Buzeşti, care constituie cea dintîi cronică boierească, ce anunţă apariţia şi dezvoltarea fructuoasă a acestui gen pe parcursul secolului următor (XVII).

Condiţiile create românilor de regalitatea ungară în Transilvania nu au îngăduit literaturii istorice româneşti să cunoască acolo o dezvoltare asemănătoare celei de peste Carpaţi. Literatura istorică aici este reprezentată prin cronici scrise în limba latină, dintre care menţionăm îndeosebi partea finală a lucrării **Chronicon Dubnicense** (Cronica de la Dubnic) compusă anilor 1474—1479, care cuprinde atacuri îndreptate împotriva regelui ungar Matei Corvin şi elogii la adresa lui Ştefan cel Mare, «un bun părinte al patriei şi al poporului său», precum şi aprecieri pozitive ale lui Bartolomeu Dragfi şi Filipescu Chinezul, care par să indice că autorul (anonim) este român. Mai sînt cunoscute cronicile **«Tractatus de ritu, moribus condicionibus et negutioa Turcorum»** («Tratat despre datini, moravurile, modul de viaţă şi răutatea turcilor») şi **«Epistola de predicione regii Hungarorum»**, conţinînd descrieri importante ale agresorilor turci şi servind multor generaţii drept izvor de informare asupra Imperiului Otoman, precum şi asupra celor despre Ungaria, şi Transilvania, privitoare mai ales la marea răscoală din 1514 de sub conducerea lui Gheorghe Doja.

O largă circulaţie pe parcursul secolelor XIV—XVI cunosc scrierile religioase apocrife sau, cu alte cuvinte, **cărţile populare**, cu caracter eretic bogomilic, sau romanele populare, ale cavalereşti, înfăţişînd viaţa lumii ca o confruntare permanentă între forţele binelui şi răului, reflectînd credinţele, năzuinţele maselor largi, scrise într-o limbă simplă, înţelesul poporului.

Între cărţile bogomilice care au fost copiate în Moldova şi Muntenia menţionăm **«Vedenia lui Isaia prorocul»**, **«Cartea tainică a lui Enoh»** şi altele, care cuprind descrierea unor călătorii imaginare în ceruri. Dintre romanele populare gustate în toate mediile sociale cele mai apreciate sînt **«Variaam şi Ioasaf»**, prezentînd o versiune creştină a vieţii lui Buda, **«Alexandria»**, o biografie legendară, pseudoistorică a lui Alexandru Macedon.

Deşi scrise în slavoneşte, conţinutul lor s-a răspîndit printre orăşeni şi ţărani, dovadă fiind prelucrarea apocrifelor şi legendelor în creaţia populară orală. Caracterizîndu-se prin simplitatea naraţiunii, subiect naiv, dar captivant, cărţile populare instruiau cititorul sau ascultătorul, comunicîndu-i întîmplări istorice, mituri antice, maxime, şi proverbe, familiarizîndu-l cu credinţele şi obiceiurile diferitelor popoare.

(Va urma).

Igor BADIU,
lector-conferenţiar la catedra de istorie a românilor a Universităţii de Stat din Moldova.